

משלי ג, טז-יח

אָרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׁמְאוֹלָהּ עֲשֹׂר וְכָבוֹד:
 דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי נְעִם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם:
 עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתַמְכֶיהָ מְאֹשֵׁר:

רש"י משלי פרק ג פסוק יח

למחזיקים בה – לאוחזים בה כמו וישלח ידו ויחזק בו (שמות ד):
 ותומכיה מאושר – המתקרבים לה וכן כל לשון תמיכה שבספר זה¹ שהוא אוחז בה:

ביאור הגר"א – משלי פרק ג פסוק יח

עץ חיים היא למחזיקים

כי דרך המחזיק בב' ידים הוא מחזיק וכלומר למקיימין אותה והיינו במ"ע ול"ת.
 ותומכיה מאושר בב' רגלים תמכין דאורייתא והן ב' א' התומך בממוץ והב' התומך בגוף
 והן משמשי ת"ח ולכן אומר תומכיה ב' תומכין.

ואמר כאן שבעה מתנות שנתן הקב"ה לישראל ע"י התורה והן חיים ועושר ובנים
 וחכמה וכבוד חן ושלוש

והיינו אורך ימים הוא חיים עושר וכבוד כמשמעו,

נועם הוא חכמה כמ"ש כי תבא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם;

עץ חיים הוא בנים כמ"ש פרי צדיק עץ חיים²;

מאושר הוא חן שע"י מאשרין אותו.

ושלוש הוא וכל נתיבותיה שלום:

---

1. משלי יא, טז אֶשֶׁת חֵן תִּתְמַךְ כְּבוֹד וְעֲרִיצִים יִתְמְכוּ עֲשֹׂר: רש"י שם: תתמוך כבוד – כנסת ישראל
 תקרב תמיד לכבוד הקב"ה ותורתו; ועריצים יתמכו עשר – בני אדם מתקרבים אצל גניבות ממוץ
 וגזל.

2. ביאור הגר"א – משלי פרק יא פסוק ל: פרי צדיק עץ חיים הם הבנים שכל מי שמניח בן הרי הוא
 כאלו חי; ועוד כי הצדיק מלמד לאחרים שיעשו מצות ה' אשר יעשה אותם האדם וחי, ולכן הפרי
 של הצדיק עץ חיים.

ולוקח נפשות חכם שהתלמידים הם יותר טוב מבנים שהם בנפש וכן מי שלומד תורה לעם לוקח
 נפשות כי מצות הוא נגד הגוף והתורה הוא נגד הנפש והוא נגד עה"ז ועה"ב
 ולכן הפרי של הצדיק הוא עץ חיים שהוא הגוף של אדם כמ"ש כי האדם עץ השדה אך עץ חיים
 כנ"ל אבל החכם הוא לוקח נפשות שהוא בנשמה:

שו"ת יביע אומר חלק ז - יורה דעה סימן יז

...ג) ואל יקחך לבך להקשות ממ"ש הרמב"ם (פ"ג מהל' תלמוד תורה ה"י): כל המשים לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה, ויתפרנס מן הצדקה, הרי זה מחלל את השם ומבזה את התורה, ונוטל חייו מן העולם הבא, לפי שאסור ליהנות בעוה"ז מדברי תורה, וכבר אמרו חכמים, אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון. וכן צוו ואמרו, אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם. וכן האריך עוד הרמב"ם בזה בפירושו המשניות (פ"ד דאבות),

אולם כבר האריך בזה הרשב"ץ בתשובה ח"א (סי' קמב והלאה), וכתב, כי חובה היא על ישראל לפרנס בדרך כבוד לחכמיהם ולדייניהם אשר תורתם אומנותם, ושרש דבר זה נלמד ממה שאמרה התורה, והכהן הגדול מאחיו, ודרשו חז"ל (ביומא יח א ובהוריות ט א) שיהא גדול מאחיו בנוי ובכח ובחכמה ובעושר, ואם אין לו גדלהו משל אחיו, שאם אין לו עושר, מעשירים אותו, ואמרו בתוספתא מעשה בפינחס הסתת שנמנו אחיו למנותו כהן גדול, הלכו ומצאוהו חוצב אבנים בהר, ומילאו לו אותו מחצב דינרי זהב.

וכן הדין לתלמיד חכם שיתנו לו ממון להתעשר בו ואין גנאי בדבר. וכן אמרו בחולין (קלד ב) ההוא שקא דדינרי דאתא לבי מדרשא, קדים רבי אמי וזכה ביה, והיכי עביד הכי, והא תניא ונתן לכהן ולא שיטול מעצמו, אדם חשוב שאני, דתניא והכהן הגדול מאחיו שיהא גדול בנוי ובכח ובעושר וכו', הרי שהשוו בעלי התלמוד דין ת"ח שהוא אדם חשוב, שחייבים ישראל להעשירו, לדין כהן גדול, וכן מדת הדין שהרי הוא קודם לכ"ג לכל דבר להחיותו וכו', כדאמרינן (הוריות יג א), יקרה היא מפנינים, מכ"ג שנכנס לפני ולפנים. וכן בתענית (כא א) במעשה דר' יוחנן ואילפא, אמרינן מלך ר' יוחנן, פירוש שעשאוהו ראש ישיבה, ופירש רש"י בזה"ל: ומי שהוא ראש ישיבה היו נותנים לו ממון הרבה כדאמרינן גבי כ"ג גדלהו משל אחיו. ובהוריות (י א) גבי רבן גמליאל שנתן דעתו על ר' אלעזר חסמא ור' יוחנן בן גודגדא, שהיו עניים, ולא היה להם פת לאכול, למנותם ולהושיבם בראש, כדי שיגדלו ישראל בעושר ובפרנסה. וכן פי' רש"י שם.

ובסוטה (מ א) כי אימנו רבנן עליה דר' אבהו לממניה ברישא, חזייה לר' אבא דמן עכו דהו ליה בעלי חובות, אמר להו אית לכו ר' אבא, פירוש שרבי אבהו היה עשיר גדול ונכבד מאד בבית המלכות כדאמרי' בכתובות (יז א), וכשראה שר' אבא דמן עכו היה עני, ונוגשים בו בעלי חובות, ציוה להושיבו בראש. ויגדלוהו משלהם בעושר.

ובגיטין (ס ב) ההוא שיפוצא דהוה בי רב יהודה ולבסוף בי רבה ולבסוף בי רב יוסף וכו', ופירש רב שרירא גאון בתשובה, שיפוצא, תיבה, כמו י"ג שופרות דשקלים, כלומר שהיתה תיבה בבית המדרש שמקבצים בה תרומות של מעות לחלק לתלמידים

לפרנסתם. ופירושו נכון יותר מפירוש רש"י שם וכו'. גם במדרש תנחומא פר' תרומה מעשה בחבר אחד שהיה באניה, ועמדו עליהם לסטים ושללום, ולא היה להם לחם לאכול, כשהגיעו ליבשה נכנס אותו חבר לבית המדרש ודרש, וכשראו בני המדינה שחכמתו גדולה נהגו בו כבוד גדול ועשו לו פסיקתו כראוי עד שנתעשר וכו'.

נמצא שמנהג קדום הוא מימות התנאים והאמוראים עד עתה להחזיק בתלמידי חכמים. וכן מצינו בימות הגאונים שהיתה אצלם קופה מיוחדת לפרנסת הישיבות וכל קהלה היתה תורמת ממון קצוב לראשי הישיבות ותלמידיהם, וכמ"ש רב עמרם גאון וכו'.

ועוד האריך בזה שם. והניף ידו שם (סי' קמז) ע"ד הרמב"ם הנ"ל שהפריז על מדותיו בזה, והטעה כמה גאונים ורבנים אשר היו לפניו ובזמנו, ואם הוא ז"ל המזל עזרו וזכה להיות קרוב למלכות ונכבד בדורו להיותו גדול ברפואה ובחכמה ולא נצרך לקבל פרס מהקהלה, מה יעשו הרבנים והחכמים אשר לא זכו לבוא לידי מדה זו, האם ח"ו ימותו ברעב או יפרקו עול התורה מעל צוארם להתבזות במלאכה אצל ע"ה, אין זאת כוונת התורה והתלמוד וכו'. ע"ש.

וע"ע בספרו מגן אבות (פ"ד דאבות מ"ה). וכל דבריו נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת. וכן מרן הכסף משנה (בהל' ת"ת פ"ג ה"י) האריך להוכיח מהש"ס שהחכמים ותלמידיהם היו מתפרנסים מתרומות הצבור, כההיא דאמרינן בגיטין (ס ב) ההוא שיפורה דהוה בי רב יהודה וכו', וכן בחולין (קלד ב) ההוא שקא דדינרי דאתא לבי מדרשא וכו', ובסוטה (כ א) אמרו, שר' יוחנן היה מתפרנס ע"י הנשיא כדי שיוכל לעסוק בתורה. וכן ראינו שכל חכמי ישראל קודם זמן רבינו ואחריו היו נוהגים ליטול שכרם מן הצבור. ועוד שאפילו אם נודה שהלכה מעיקר הדין כדברי רבינו, מכל מקום כבר הסכימו כל גדולי הדורות להתיר משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, שאילו לא היתה פרנסת המלמדים והלומדים מצויה מתרומות הצבור, לא היו יכולים להקדיש את זמנם ולטרוח בתורה כראוי, והיתה התורה משתכחת מישראל ח"ו, אבל בהיותה מצויה לפרנסתם יוכלו לעסוק בתורה תדיר. ויגדיל תורה ויאדיר. עכת"ד. (וע"ע למרן בשו"ת אבקת רוכל סימן ב. ע"ש).